

ПРОЦЕСИ РЕФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: АДАПТИВНИЙ СЦЕНАРІЙ

©2024 КОРОЩЕНКО М. М.

УДК 355.43:359
JEL: D78; M19

Корощенко М. М. Процеси реформування в системі державного управління в умовах російсько-української війни: адаптивний сценарій

Актуальність обраної проблеми пов'язана з тим, що перехід до сучасної системи державного управління із сильними інституціями, підкріпленими верховенством права, вимагатиме від українського уряду кроків, які мають бути здійснені вже за часів військових дій, опрацювання тих стратегічних пріоритетів, які спрямують державу в напрямку демократизації та євроінтеграції. У статті розглянуто інтеграційні процеси у сфері державного управління в умовах російсько-української війни. На основі аналізу, узагальнення та систематизації наукових джерел висвітлено тенденції розвитку інтеграційних процесів у сфері державного управління в сучасних умовах, доводиться необхідність подальших зусиль у напрямку європейської інтеграції. Наукова новизна статті полягає в тому, що автором обґрунтовано кроки, спрямовані на реконструкцію та ефективну мобілізацію ресурсів державного управління для відновлення здатності всіх рівнів влади, регіонів і муніципалітетів України вирішувати проблеми, які наближають державу до членства в Європейському Союзі. У статті аргументується, що на сьогоднішній день модель «належного врядування» є однією з найпривабливіших альтернатив моделі державного управління, реалізація якої виявляється можливою за наявності низки умов, додержання яких є проблемним із урахуванням проблем, що є наслідком військової агресії, але, разом із тим, і сьогодні держава може зробити певні кроки для впровадження моделі «належного врядування». При цьому базові постулати моделі дозволяють говорити про те, що «належне врядування» – це не просто один із варіантів державного управління, а філософія організації життя в державі, яка передбачає співпрацю як основну форму взаємодії між різними учасниками тих процесів (соціальних, економічних, політичних, інформаційних), які характеризують усю різноманітність діяльності сучасної держави. Автор дійшов висновку, що під час війни всі органи влади набувають важливого досвіду планування розвитку та фінансування, який можна використовувати в повоєнний час для підвищення оперативності та ефективності стратегічних рішень, пов'язаних із наближенням до Європейського Союзу. У наш час органи виконавчої влади мають нарощувати спроможність, аналізувати та впроваджувати найкращий європейський досвід, намагатися перейняти стиль управління та комунікації, який притаманний європейській державно-управлінській практиці. Ключові слова: інтеграційний процес, Європейський Союз, державне управління, воєнні дії, реформування, «належне врядування», публічна політика, управління, держава, ефективність, принципи.

Рис.: 1. Бібл.: 14.

Корощенко Микола Миколайович – здобувач ступеня доктора філософії, начальник кафедри «Кораблеводіння та штурманського озброєння», Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (вул. Дідріхсона, 8, корпус 5, Одеса, 65029, Україна)
E-mail: knn-555@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3445-2297>

UDC 355.43:359
JEL: D78; M19

Koroshchenko M. M. Reform Processes in the Public Administration System in the Context of the Russian-Ukrainian War: An Adaptive Scenario
The relevance of the chosen problem is due to the consideration that the transition to a modern system of public administration with strong institutions supported by the rule of law will require the Ukrainian government to make steps that should be undertaken during hostilities, to elaborate those strategic priorities that will direct the State towards democratization and the European integration. The article discusses integration processes in the field of public administration in the context of the Russian-Ukrainian war. On the basis of the analysis, generalization and systematization of scientific sources, the tendencies of development of integration processes in the sphere of public administration in modern conditions are highlighted, the need for further efforts in the direction of the European integration is proved. The scientific novelty of the article lies in the substantiation by the author of the steps aimed at reconstruction and effective mobilization of public administration resources for restoring the ability of all levels of government, regions and municipalities of Ukraine to solve problems that bring the country closer to membership in the European Union. The article brings forward the argument that today the model of «proper governance» is one of the most attractive alternatives to the model of public administration, the implementation of which is possible in the presence of a number of conditions, the observance of which appears problematic, taking into account the problems resulting from military aggression, but, at the same time, even today the State can take certain steps to implement the model of «proper governance». At this, the basic postulates of the model allow us to say that «proper governance» is not just one of the options for public administration, but rather the philosophy of organizing life in the State, which provides for cooperation as the main form of interaction between various participants in those processes (social, economic, political, informational) that characterize the genuine diversity of the activities of the modern State. The author came to the conclusion that during the wartime, all authorities acquire important experience in development of the planning and financing, which can be used in the post-war period to increase the operativeness and efficiency of strategic decisions related to the approximation to the European Union. Nowadays, the executive authorities should build capacity, analyze and implement the best European experience, try to adopt the style of management and communication that is inherent in the European public administration practice.

Keywords: integration process, European Union, public administration, military operations, reform, «proper governance», public policy, management, State, efficiency, principles.

Fig.: 1. Bibl.: 14.

Koroshchenko Mykola M. – Graduate of the degree of Doctor of Philosophy, Head of the Department of Navigation and Navigational Armament, Institute of Naval Forces of the National University "Odesa Maritime Academy" (building 5, 8 Didrikhsona Str., Odesa, 65029, Ukraine)
E-mail: knn-555@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3445-2297>

Модернізація системи публічного управління в Україні є необхідною умовою формування суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, яка, фактично, визначає той шлях, яким піде держава: створення в країні сучасної держави європейського зразка або ж стагнація та «відкат» у бік консервативної східно-авторитарної управлінської моделі. Цей альтернативний варіант суспільно-політичного майбутнього нашої держави визначає актуальність теми, яка досліджується в даній статті.

Широкомасштабна загарбницька війна Росії проти України призупинила реалізацію багатьох поточних реформ державного управління, але не зняла ці проблеми з порядку денного, оскільки майбутнє післявоєнної держави пов'язано із необхідністю докорінних змін у системі публічного урядування.

Унікальним досягненням України є те, що в надскладних умовах війни країна, незважаючи на всі складнощі та супротив «євроскептиків», отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу (ЄС) і, попри всі труднощі, прискорює реформи, щоб наблизитися до ЄС. Уже після отримання статусу кандидата українська влада ухвалила майже пів сотні важливих змін в екологічній та економічній сферах, але діяльність, спрямована на реалізацію інтеграційних зусиль держави має бути продовжена, незважаючи на всі складнощі та об'єктивно наявні перепони.

Політичні та соціально-економічні перетворення, що проводяться в Україні та спрямовані на демократизацію суспільства, актуалізували необхідність формування системи державного управління, адекватної вимогам сучасної демократії. Нині, незважаючи на суттєвий прогрес, у системі публічного управління все ще має місце невідповідність характеру, змісту та якості діяльності системи виконавчої влади європейським стандартом, що є однією з найсерйозніших перешкод на шляху повноцінного входження країни в європейську спільноту.

Проблеми інтеграційних процесів у сфері державного управління в умовах російсько-української війни останнім часом розглядали такі вчені, як І. Архипенко [1], І. Артёмов, С. Віднянський, І. Тодоров, П. Токар [3], І. Матюшенко, С. Беренда, В. Резніков [5], О. Могиль [6], О. Резнікова [9], В. Резніков [10], С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. [13]. Незважаючи на те, що в дослідженнях цих авторів досить повно розглянуто проблеми реформування системи державного управління, сучасні умови потребують подальших досліджень у цій сфері із урахуванням тієї військово-політичної ситуації, в якій опинилися держави та українське суспільство після 24 лютого 2022 року.

До проблем реформування системи публічного управління в контексті політичних процесів, що відбуваються у світі та в Україні, останніми роками зверталися В. Зеленко, Н. Зеленко [4], М. Орел [7], Л. Кормич, М. Польовий [8], Т. Нагорняк, М. Примуш, М. Польовий та ін. [12], О. Чальцева [14] та ін. У наукових працях зазначених авторів ґрунтовно, повно та послідовно розглянуто проблеми публічного управління в Україні, надано рекомендації, які дають змогу вивести сферу державного менеджменту на новий рівень ефективності. Водночас сучасні умови існування країни та держави потребують переосмислення тих положень, які були актуальними в довоєнні часи, з опорою на реалії сьогодення.

Отже, *мета* статті полягає в осмисленні інтеграційних процесів у сфері державного управління в умовах російсько-української війни та осмислення моделі «належного врядування» як шляху реформування публічної політики в Україні з урахуванням сучасних можливостей української держави.

Перехід до сучасної системи державного управління із сильними інституціями, підкріпленими верховенством права, вимагатиме від українського уряду кроків, які мають бути здійснені вже за часів військових дій, опрацювання тих стратегічних пріоритетів, які спрямують державу в напрямку демократизації та євроінтеграції.

Існує потреба в узгоджених зусиллях для підтримки ефективної багаторівневої системи управління, що має стати основою для повоєнного етапу державного будівництва. Вже нині український уряд має суттєво посилити громадську доброчесність і створити механізм для забезпечення прозорості та чесності плану реформування публічного управління, спираючись на ті концепції та моделі, які довели можливості підвищення ефективності держави шляхом трансформації підходу до управлінської практики. Як зазначається у Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, цей процес має бути реалізований з урахуванням європейських стандартів належного адміністрування, що має забезпечити надання послуг високої якості та формування зручної адміністративної процедури для громадян і бізнесу [2]. Слід визнати, що довгий час, фактично з початку 90-х років ХХ століття, державна політика в її глобальному масштабі (як синтез різноманітних напрямків державного управління, що функціонують завдяки волі держави та наявності в неї відповідних управлінських повноважень) була закритою, що включала лише елітарний, нечисленний круг олігархічних структур та особистостей, які практично й визначали стратегічні напрямки держав-

ної політики, розподіляли ресурси та відповідним чином керували процесами публічного управління. Такий варіант державного управління з часом почав породжувати в суспільстві протиріччя, які розхитували державність зсередини. Крім того, ієрархічно організована концепція управління, у якій держава виступала тотальним гегемоном, виявилася малоефективною. У результаті в останні передвоєнні роки переосмислення зазнала концепція державного управління, побудована за принципом «згори – вниз». Виникла потреба в створенні управлінської моделі, яка була б сформована за принципом, відповідно до якого держава вбудована в систему горизонтальних зв'язків і на рівних засадах з іншими акторами громадського, соціально-економічного та політичного життя (громадськими організаціями, реально наявними та незалежними політичними партіями, а не ситуативними політичними проектами, представниками об'єднань промисловців і підприємців), бере участь в управлінні та наданні ефективних послуг громадянам.

Можемо констатувати, що умови російсько-української війни вимагають ефективних реформ у системі державного управління для забезпечення незалежності, безпеки та стабільності країни. Деякі можливі процеси реформування у цих умовах можуть включати:

1. *Зміцнення обороноздатності.* Важливо підвищити ефективність і професіоналізм Збройних Сил України та інших військових структур для відстоювання територіальної цілісності та суверенітету країни.
2. *Боротьба з корупцією.* Необхідно провести реформи у сфері боротьби з корупцією, зміцнити антикорупційні органи та механізми контролю за діяльністю державних посадовців.
3. *Розвиток громадянського суспільства.* Важливо підтримувати та розвивати громадські ініціативи, активну участь громадян у прийнятті рішень та контролі за діяльністю влади.
4. *Модернізація державного управління.* Потрібно здійснити реформи у сфері державного управління, впроваджуючи сучасні технології, підвищуючи прозорість і відкритість процесів управління.
5. *Розвиток міжнародного співробітництва.* Важливо співпрацювати з міжнародними партнерами та організаціями для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні.

Ці процеси реформування можуть сприяти поліпшенню ефективності та роботи системи державного управління в умовах війни.

Відтоді, як Росія почала неспровоковану та невиправдану агресію проти України, головна увага державної влади сконцентрована на виборі виграшу у війні та врегулюванні її наслідків при тому, що на різних рівнях влада вже почала планувати повоєнне відновлення. Ключовим викликом у цьому буде посилення спроможності всіх органів публічного управління втілювати інтеграційні реформи та ефективно реалізовувати завдання публічного управління.

Агресія Росії має руйнівні гуманітарні наслідки та серйозно перешкодила розвитку України. Це призвело до гуманітарної катастрофи, викликавши найбільшу хвилю біженців в Європу з часів Другої світової війни. Станом на 22 листопада 2022 р. 7,8 мільйона біженців покинули країну, а близько 6,2 мільйона осіб є внутрішньо переміщеними особами. Останніми місяцями повідомлялося про зростання кількості мігрантів, які повертаються в Україну. Проте чітких даних про кількість мігрантів, які були переселені на постійне проживання, немає. 31 жовтня 2022 р. Управління Верховного комісара ООН з прав людини вже на початку війни зафіксувало 16 295 жертв серед цивільного населення: 6 430 загиблих і 9 865 поранених [6]. Війна також посилила територіальні відмінності та виклики управління по всій Україні, наприклад через зменшення потенціалу людських і фінансових ресурсів багатьох муніципалітетів.

Крім того, війна по-різному вплинула на регіони та муніципалітети. Багато громад зазнали величезних втрат людей і руйнування критичної інфраструктури, а інші надали домівки та підтримку внутрішньо переміщеним людям. Водночас війна підкреслила стійкість українських регіонів і міст. З початку вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 р. регіональні та муніципальні органи влади відігравали життєво важливу роль у забезпеченні життя держави у воєнні часи, набувши нового досвіду. Муніципалітети, наприклад, використовують центри надання адміністративних послуг, створені в рамках реформи децентралізації після 2014 р., для реєстрації внутрішньо переміщених осіб, надання їм доступу до соціальних виплат і координації гуманітарної допомоги. Вони також є ключовими партнерами в зусиллях з реконструкції та відновлення, наприклад шляхом визначення місцевих інвестиційних потреб. Готовність усіх органів влади, регіонів і муніципалітетів України до реагування на війну та її наслідки, реконструкції та відновлення значною мірою завдячує успіху реформ децентралізації та регіонального розвитку, запроваджених після Революції Гідності 2014 р.

Починаючи з 2014 р. Україна розробила політику, систему управління та фінансування регіо-

нального розвитку. З 2015 по 2019 рр. фінансування регіонального та місцевого розвитку в реальному вимірі зросло втричі. Реформи також привели до створення різноманітних національних і субнаціональних координаційних органів політики, включно з агентствами регіонального розвитку, які підтримують розробку та впровадження стратегій і проектів територіального розвитку, залучення державних і приватних інвестицій. Ці агенції мають хороші можливості для підтримки повоєнного відновлення в регіонах і муніципалітетах, допомагаючи місцевим органам влади визначити місцеві потреби у відбудові та координуючи розробку та реалізацію проектів відбудови [1]. Впроваджуючи ці реформи, Україна також досягла значного прогресу у фундаментальних сферах розвитку, зокрема в боротьбі з бідністю та доступі до інтернету. Так, з 2015 по 2019 рр. частка населення, яка перебувала нижче встановленого в країні прожиткового мінімуму, скоротилася понад удвічі – з 52% до 23%. Крім того, доступ до інтернету між 2015 і 2019 рр. зріс на 30%, хоча цей прогрес був більш помітним у міських регіонах, ніж у сільській місцевості [3]. Останнє особливо актуально в контексті російської агресії, оскільки вдосконалення доступу до інтернету підтримало надання цифрових послуг, таких як онлайн-навчання під час війни та ідентифікація бомбосховищ.

Незважаючи на прогрес у реформах в умовах воєнних дій, певні проблеми розвитку зросли, а територіальні диспропорції поглибилися. Йдеться про те, що східні регіони держави знаходяться під загрозою підсилення агресії, що призвело до відтоку інвестицій, зменшення економічної активності. Також руйнівною для держави стала і демографічна проблема, яка серйозно загострилася через агресивну війну Росії проти України, оскільки мільйони людей втекли від насильства. Безумовно, що вирішення цих проблем є найактуальнішим напрямом діяльності української держави, хоча попередні роки мирного життя не створили передумов для того, щоб зазначені питання оперативно вирішувалися у воєнні часи. Низка важливих завдань, які були поставлені ще на початку розбудови незалежної держави, не були вирішені в повному обсязі. Зокрема, йдеться про такі, наприклад, питання, як оптимізація системи державного регулювання з погляду сприяння економічному зростанню та підвищенню рівня добробуту громадян; досягнення нової якості державного контролю; створення «держави добробуту». Разом із тим, досягнення реформ у сфері державного управління в Україні після 2014 р. можуть стати підґрунтям для ефективної діяльності щодо набли-

ження вітчизняної системи публічного управління до кращих європейських зразків, навіть в умовах війни. Для цього, на нашу думку, держава має реалізувати низку заходів, які є, по суті, поетапним планом реформування.

Отже, можемо запропонувати систему державного управління нової якості, що наближить її до європейської системи державного менеджменту, яка формується на основі розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання реформування державного управління України» [11]. Цим розпорядженням закріплено стратегічні орієнтири реформування державного управління України на 2022–2025 роки, що в разі їх реалізації дадуть системі врядування в країні нові імпульси для підвищення ефективності, але за нинішніх обставин реалізувати зазначену стратегічну ініціативу повноцінно неможливо. Відповідно стоїть питання реалізації тих аспектів, які сприяють наближенню до європейських стандартів врядування. Зокрема, існує потреба в перегляді процедур і робочих процесів у державних органах, насамперед щодо:

- ✦ процесу проведення публічних консультацій з питань формування та реалізації державної політики та процесу моніторингу та контролю виконання управлінських рішень;
- ✦ поліпшення управлінської підзвітності відповідно до європейських принципів;
- ✦ розвитку комунікаційних заходів, враховуючи, що відповідно до європейських принципів система органів виконавчої влади має бути чітко та ефективно організована, забезпечувати доступ до публічної інформації та захист прав громадян під час взаємодії з державними органами тощо.

Таким чином, наближення України до стандартів ЄС являє собою адміністративну реформу – комплекс заходів, спрямованих на зміну місця та ролі органів державного управління в системі органів державної влади на організаційні зміни самих органів державного управління, принципів та форм рекрутування адміністративно-управлінського персоналу, процесу прийняття управлінських рішень, на зміну відносин суспільства та держави.

Для вирішення зазначених вище питань найбільш привабливою з погляду як теоретичного обґрунтування, так і практичної реалізації, уявляється концепція «governance» [5]. Проте рівень готовності та наявних можливостей у всіх країн різний, внаслідок чого необхідно зрозуміти, наскільки система управління в Україні відповідає моделі «належного врядування», з урахуванням того, що дана модель ґрунтується на низці принципів, серед

яких особливе місце займає реальна участь населення у вирішенні питань, пов'язаних з насущними суспільними та соціальними потребами [9]. Реалізація цього принципу має в нашій країні проблеми, з одного боку, через високий рівень пасивності населення, а з іншого – через «закритість» прийняття політичних рішень, внаслідок чого широке коло громадськості фактично усунуті від впливу на управлінську діяльність, що порушує другий принцип – принцип «підзвітності», коли держава не комунікує із суспільством, не намагається створити передумови для ефективного зворотного зв'язку.

На сьогоднішній день у країні також не реалізується принцип прозорості, передусім у сфері ЗМІ, свобода яких обмежена, оскільки українські ЗМІ, у тому числі електронні, створені таким чином, що обслуговують потреби все того ж «елітарного клубу» олігархів-управлінців. Реалізація таких принципів, як верховенство права, рівності доступу до ресурсів, соціальна та політична захищеність кожного від свавілля держави також є декларативною, адже результати реалізації цих принципів, на жаль, залишаються лише на папері, у програмних деклараціях і звітах органів державної та місцевої влади про виконання різноманітних програм. Фактично не реалізованою залишається і вимога про ефективну взаємодію держави та бізнесу, що є показником ступеня успішності реалізації моделі «належного врядування». У сучасних українських реаліях виразно проявляється недостатність розвитку комунікації, фактично сьогодні держава сприймає бізнес як джерело, що забезпечує не тільки державні, але й власні потреби урядовців та службовців, що сприяє корупції, яка стає однією з головних проблем української держави [12]. У результаті ступінь розвиненості окремих принципів моделі «належного врядування» свідчить про те, що наразі в Україні не сформовано умов для реалізації цієї моделі. Безумовно, що одномоментно вирішити всі проблеми, які перешкоджають впровадженню моделі «належного врядування», неможливо, адже на практиці в сучасних умовах неможливо також активно залучати всі ресурси держави у сферу реформування, оскільки військові дії не дозволяють суттєво активізувати зусилля, що спрямовані на вирішення проблем, зазначених вище. Але навіть у сучасних надскладних умовах українська держава може створити передумови для реального впровадження моделі «належного врядування» в повоєнному періоді. Для цього, на нашу думку, вже зараз держава має спрямувати зусилля в напрямку вирішення таких завдань (рис. 1).

На наше переконання, вирішення цих завдань не потребує суттєвих ресурсних витрат і може

здійснюватися в межах сучасного етапу реформування системи публічного управління, створивши необхідні передумови для подальшого впровадження моделі «належного врядування» в Україні, що дасть змогу вивести систему державного менеджменту на рівень найкращих світових зразків.

Безумовно, що під час повоєнного відновлення Україні потрібно буде перейти на новий рівень реформування, але вже зараз наведені кроки здатні створити передумови для подальшого наближення України до європейської практики ефективного врядування. У цьому аспекті дуже важливим у процесі реформування системи публічного управління є розвиток інституційної трансформації органів влади. У цій сфері найважливішими елементами підвищення ефективності та результативності є, зокрема, впровадження та розвиток принципів інсорсингу, аутсорсингу та аутстафінгу в частині здійснення функцій, що забезпечують діяльність системи публічного управління.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день модель «належного врядування» є однією з найпривабливіших альтернатив моделі державного управління, реалізація якої виявляється можливою за наявності низки умов. При цьому базові постулати моделі дозволяють говорити про те, що «належне врядування» – це не просто один із варіантів державного управління, а філософія організації життя в державі, яка передбачає співпрацю як основну форму взаємодії між різними учасниками тих процесів (соціальних, економічних, політичних, інформаційних), що характеризують усю різноманітність діяльності сучасної держави. Для української держави ця модель є дуже привабливою, оскільки її впровадження здатне реально змінити ситуацію у сфері державного управління, підвищивши її ефективність, надавши імпульсу для перетворення країни в сучасну державу, що відповідає найкращим світовим управлінським практикам.

Модель «належного врядування» (*good governance*) дійсно вважається однією з найпривабливіших альтернатив моделі державного управління. Ця модель передбачає прозорість, відкритість, відповідальність, ефективність та участь громадян у процесах управління. Основні принципи «належного врядування» такі:

1. *Правова держава.* Забезпечення дотримання закону та прав людини, недопущення дискримінації та корупції.
2. *Прозорість і відкритість.* Публічність прийняття рішень, доступ до інформації та участь громадян у процесах управління.

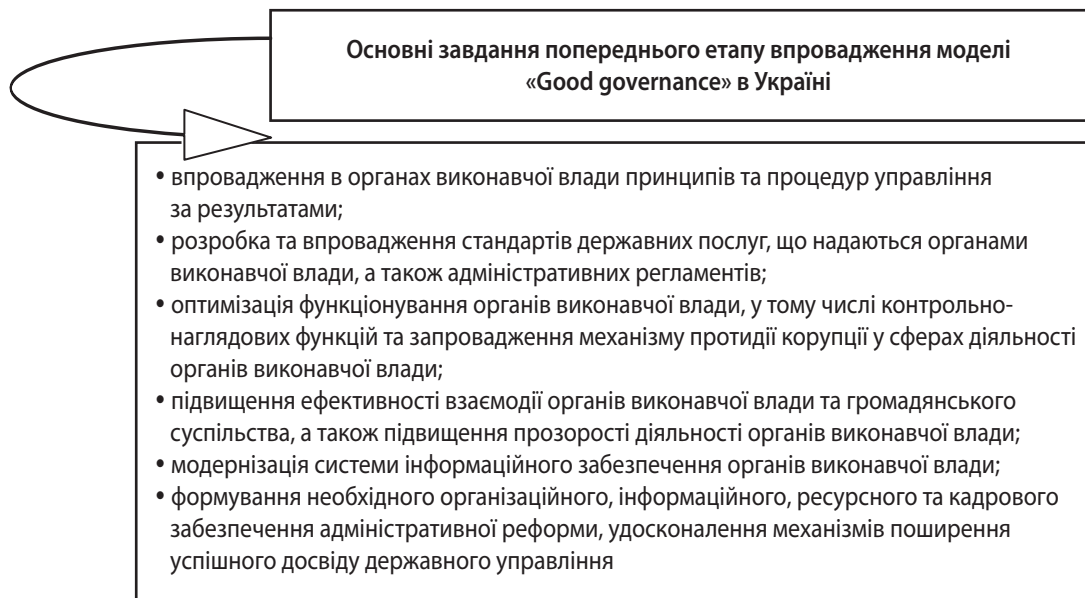

Рис. 1. Завдання попереднього етапу – впровадження моделі «належного врядування» в Україні

3. *Відповідальність.* Облік і контроль за діяльністю влади, відповідальність посадовців перед громадськістю та законом.
4. *Ефективність та економічна стійкість.* Оптимізація витрат, раціональне використання ресурсів та прозорий бюджетний процес.
5. *Участь громадян.* Залучення громадян до процесів управління, підтримка громадських ініціатив та консультацій.

Модель «належного врядування» сприяє поліпшенню якості державного управління, забезпечує стабільність, розвиток і довіру до владних структур. Така модель є привабливою для багатьох країн і міжнародних організацій через свою спрямованість на досягнення справедливості, ефективності та участі громадян.

Таким чином, не підлягає сумніву той факт, що навіть в умовах воєнних дій Україна повинна продовжувати реформування публічного управління, наближаючи цю сферу до кращих європейських зразків, незважаючи на ті проблеми, які несуть із собою захоплення територій, ресурсну обмеженість, кадрові проблеми, оскільки тільки цей стратегічний шлях є гарантією державного суверенітету, демократизації та розбудови в країні «суспільства добробуту». Гарантією державного суверенітету, демократизації та розбудови «суспільства добробуту» є комплексний підхід, який включає в себе ряд ключових елементів:

1. *Сильні інституції.* Наявність незалежних та ефективних державних інститутів, які забезпечують правову державу, реалізують

принципи демократії та забезпечують захист прав і свобод громадян.

2. *Правова держава.* Дотримання законності та прав людини, недопущення корупції та дискримінації, доступ до справедливого судочинства.
3. *Демократичні інституції.* Забезпечення виборчої системи, яка гарантує вільні та справедливі вибори, участь громадян у процесах управління та прийняття рішень.
4. *Стабільність і безпека.* Забезпечення національної безпеки, внутрішньої стабільності та захисту від зовнішніх загроз.
5. *Соціальна справедливість.* Розвиток соціальної сфери, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та інших соціальних послуг для всіх шарів населення.
6. *Економічна стабільність і розвиток.* Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, інновацій та інфраструктури, забезпечення сталого економічного зростання та боротьба з бідністю.
7. *Активна громадська участь.* Залучення громадян до прийняття рішень та контролю за діяльністю влади, розвиток громадських ініціатив та активізація громадянського суспільства.

Ці аспекти разом утворюють основу для забезпечення державного суверенітету, демократизації та розбудови «суспільства добробуту» в країні. Важливо, щоб уряд і громадяни спільно працювали над реалізацією цих принципів для створення сталого, справедливого та успішного суспільства.

Під час війни всі органи влади набувають важливого досвіду планування власної діяльності в екстремальних умовах, який можна використовувати в повоєнний час для підвищення оперативності й ефективності стратегічних рішень, пов'язаних із наближенням до Європейського Союзу. Отже, у наш час органи виконавчої влади мають нарощувати спроможність, аналізувати та впроваджувати найкращий європейський досвід, намагатися перейняти стиль управління та комунікації, який притаманний європейській державно-управлінській практиці. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Архипенко І. Зарубіжний досвід формування й реалізації регіональної економічної політики. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 2. С. 32–42.
- Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reforms/pars-2022-2025-ukr.pdf>
- Артьомов І. В., Віднянський С. В., Тодоров І. Я., Токар П. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи реалізації (2014–2022 рр.) : монографія. Ужгород : ДВНЗ. «УжНУ», 2022. 284 с.
- Зеленко В., Зеленко Н. Про особливості концепції «Good governance» та її застосування для розвитку моделі публічного управління в Україні в умовах євроінтеграції та глобалізації. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2023. Вип. 64. С. 19–31. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/viewFile/11834/12202>
- Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Резніков В. В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 496 с.
- Могиль О. Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах європейської інтеграції. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Серія «Політичні науки та публічне управління»*. 2022. Вип. 2. С. 101–105. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-15](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-15)
- Орел М. Г. Теоретичні основи державного управління у сфері політичної безпеки : монографія. Київ : Поліграф плюс, 2019. 320 с.
- Кормич Л. І., Польовий М. А. Світовий політичний процес: глобальний та національний вимір : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2017. 240 с.
- Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.
- Резніков В. В. Державна політика у сфері європейської інтеграції України: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : Діса плюс, 2020. 364 с.
- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання реформування державного управління України» від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p#Text>
- Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні : монографія / Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий та ін. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
- Українське суспільство в умовах війни : колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
- Чальцева О. М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика : монографія. Вінниця : ФОР Барановська Т. П., 2017. 336 с.

REFERENCES

- Arkhypenko, I. "Zarubizhnyi dosvid formuvannia i realizatsii rehionalnoi ekonomichnoi polityky" [Foreign Experience of Formation and Implementation of Regional Economic Policy]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, no. 2 (2019): 32-42.
- Artomov, I. V. et al. *Yevropeiska ta yevroatlantična intehratsiia Ukrainy: stan i perspektyvy realizatsii (2014-2022 rr.)* [European and Euro-Atlantic Integration: State and Implementation Prospects (2014-2022)]. Uzhhorod: DVNZ «UzhNU», 2022.
- Chaltseva, O. M. *Publichna polityka: teoretychnyi vymir i suchasna praktyka* [Public Policy: Theoretical Dimension and Modern Practice]. Vinnytsia: FOP Baranovska T. P., 2017.
- Dembitskiy, S. et al. *Ukrainske suspilstvo v umovakh viiny* [Ukrainian Society in the Conditions of War]. Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2022.
- Kormych, L. I., and Poloviy, M. A. *Svitovyi politychnyi protses: hlobalnyi ta natsionalnyi vymir* [World Political Process: Global and National Dimension]. Odesa: Feniks, 2017.
- [Legal Act of Ukraine] (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p#Text>
- Matiushenko, I. Yu., Berenda, S. V., and Rieznikov, V. V. *Yevrointehratsiia Ukrainy v systemi mizhnarodnoi ekonomichnoi intehratsii* [European Integration of Ukraine in the System of International Economic Integration]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2015.
- Mohyl, O. "Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia rehionalnym rozvytkom v umovakh yevropeiskoi intehratsii" [Mechanisms of State Management of Regional Development in the Conditions of European Integration]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Seriiia «Politychni nauky ta publichne upravlinnia»*, no. 2 (2022): 101-105. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-15](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-15)
- Nahorniak, T. L. et al. *Suchasni suspilno-politychni protsesy u sviti ta Ukraini* [Modern Social and Political Processes in the World and Ukraine]. Vinnytsia: TOV «TVORY», 2019.

Orel, M. H. *Teoretychni osnovy derzhavnoho upravlinnia u sferi politychnoi bezpeky* [Theoretical Foundations of State Administration in the Field of Political Security]. Kyiv: Polihraf plius, 2019.

Reznikova, O. O. *Natsionalna stiiikist v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyshcha* [National Stability in the Conditions of a Changing Security Environment]. Kyiv: NISD, 2022.

Rieznikov, V. V. *Derzhavna polityka u sferi ievropeiskoi intehratsii Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [State Policy in the Field of European Integration of Ukraine: Theory, Methodology, Practice]. Kharkiv: Disa plius, 2020.

"Stratehiia reformuvannia derzhavnoho upravlinnia Ukrainy na 2022-2025 roky" [Strategy for Reforming

the State Administration of Ukraine for 2022-2025]. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/reforms/pars-2022-2025-ukr.pdf>

Zelenko, V., and Zelenko, N. "Pro osoblyvosti kontseptsii «Good governance» ta yii zastosuvannia dlia rozvytku modeli publichnoho upravlinnia v Ukraini v umovakh yevrointehratsii ta hlobalizatsii" [On the Peculiarities of the Concept of "Good Governance" and Its Application for the Development of the Model of Public Administration in Ukraine in the Conditions of European Integration and Globalization]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii ekonomichna*. iss. 64 (2023): 19-31. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/viewFile/11834/12202>

УДК 328.185:343.351/.37(477):355.01(470:477)

JEL: D73; H79

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-13-21>

АНАЛІЗ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

©2024 ДЕМІДЮК О. О., ПОГОРІЛИЙ Я. А.

УДК 328.185:343.351/.37(477):355.01(470:477)

JEL: D73; H79

Демидюк О. О., Погорілий Я. А. Аналіз сприйняття корупції в період дії воєнного стану в Україні

У науковій статті узагальнено основні наукові підходи до визначення сутності категорії «корупція». На підставі аналізу вітчизняних і зарубіжних публікацій запропоновано авторське визначення корупції як цілеспрямованих недоброчесних дій особи/осіб, направлених на використання своїх владних повноважень не в офіційно формально визначений спосіб, а з метою отримання неправомірної користі для себе чи третьої особи/осіб, що призводить до появи потенційних негативних матеріальних і нематеріальних збитків для інших індивідів, їх груп, держави та суспільства загалом. Систематизовано дані щодо значення Індексу сприйняття корупції, шкали оцінки його рівня та джерел інформації для вивчення сприйняття корупції в Україні. Обґрунтовано можливі причини відставання України за рівнем Індексу сприйняття корупції порівняно з країнами-сусідами. Висвітлено основні рекомендації Transparency International Україна, акредитованого представника глобального руху Transparency International, щодо подальших кроків України на 2024 рік у сфері боротьби з корупцією, а саме: підвищити ефективність боротьби із корупцією на вищих рівнях великого бізнесу та публічної служби; вдосконалити систему використання активів корупціонерів та проросійських поплічників; поліпшити систему прозорості державних закупівель та їх моніторингу. Запропоновано практичні рекомендації щодо зниження рівня корупції в Україні в період дії воєнного стану, що, своєю чергою, сприятиме поліпшенню соціально-економічного розвитку країни та слугуватиме фундаментом для подальших євроінтеграційних процесів України. Зокрема, зроблено наголос на необхідності приділити особливу увагу врахуванню наданих рекомендацій міжнародних партнерів у встановленні строків; подальшому вдосконаленню антикорупційного законодавства в Україні; створенню «профільних кодексів поведінки» публічних службовців; поновленню процесів конкурсних відборів керівників, голів виконавчих органів та членів наглядових рад державних підприємств та подання їх фінансової звітності, що нині є актуальним завданням для відновлення довіри суспільства до влади.

Ключові слова: корупція, Індекс сприйняття корупції, державна антикорупційна політика, антикорупційна стратегія, конфлікт інтересів.

Рис.: 3. **Бібл.:** 17.

Демидюк Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна)

E-mail: o.o.demydiuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3191-2646>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/l-2274-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57479736000>

Погорілий Ярослав Андрійович – аспірант кафедри державного управління, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Академіка Ромоданова, 12/2, Київ, 04050, Україна)

E-mail: i.pogorilyi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2462-2149>